

OKUL YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN HEMŞİREYİ ALGILAYIŞI*

Dr. Sevim SAVAŞER

*İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik
Yüksekokulu Öğretim Görevlisi*

Hemşirelik diğer meslekler gibi temel çalışma alanlarından biridir(13). Hemşirelik ve hemşireler sosyal bir sistem olan sağlık kavramı içinde yalnız tedavi ya da yatak yapma, ilaç verme, hayati belirtileri ölçme gibi hizmetleri sunmak amacı ile değil, aynı zamanda kişilerin günlük yaşamlarındaki gerçek ya da olası sorunlarla başa çıkmalarında yardım gereksinimlerinin olması nedeni ile vardır(3).

Her düzeyde ve ortamda insanlarla karşı karşıya olan hemşireleri ve hemşirelik mesleğini toplumun görüş ve algılayışı, mesleğin topluma yansısını gösterir. Başka bir deyişle mesleğin değeri topluma verdikleri ile ölçülmektedir (12,13).

Çocukların özellikle göresil duyularını anlamlı hale getirip algılaması sonucu öğrenme oluşur(9). Çocuğun önceki öğrendikleri ve çocuğun hemşire aile ve diğer sağlık görevlileri olan kişisel ilişkileri, çocuğun içinde bulunduğu psikolojik gelişme dönemi hemşireyi algılamada etkindir(5). Piaget tüm çocukların deneyimlediği değişik gelişme dönemlerinin olduğunu, çalışma grubunu oluşturan okul yaş grubu çocukların somut düşünme döneminde bulunduğunu kabul etmektedir. Bu dönemdeki çocukların özelliği somut durumlarda yorum yapma yerine olup bitenle ilgilenmeleridir(1,2,5,6,7,8,10,15).

Çocuk ve hemşire arasındaki ilk ilişki sağlıklı/hasta çocuğun herhangi bir sağlık kurumuna kabulü ile başlar. Çocuk ve hemşire arasındaki profesyonel ilişki çocuğun sağlık kurumuna uyumunu kolaylaştırır, karşılaştığı durumlar, olaylar hakkında olumlu duygular geliştirmesine, hemşireye güven duymasına, hemşireler hakkında olumlu şeyler düşünmesine ve sonuçta hemşirelik uygulamasının en önemli öğesini oluşturan iyi bir profesyonel hizmet sağlanmasına katkıda bulunur(8,15).

* Ulusal Cerrahi Kongresi 92(Cerrahi Hemşireliği Seksiyonu) de sunulmuştur.

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde çocukların hemşireyi algılayışlarına ilişkin yapılan çalışmaların sınırlı olduğu, çalışmaların daha çok annenin görüşüne dayandırıldığı görülmüştür(16). Bu nedenle bu çalışma; çocukların hemşireyi nasıl algıladıklarını ve hemşireler nasıl olmalıdır, çocukların güvenini kazanmak için neler yapmalıdır sorularına cevap vermek amacıyla planlanmıştır.

MATERYAL ve METOD

Araştırma İ.Ü. İstanbul Tıp Eğitim Hastanesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda anneleri ile birlikte kabul edilen, hastaneye yatış tarihleri üzerinden en az 7 gün geçmiş olan ve olasılıksız örneklem ile seçilen 7-11 yaş grubu 80 çocuk (38 kız, 42 erkek) üzerinde yapıldı. Nörolojik bozukluğu, zeka geriliği, duyuşsal kusuru ve izolasyon gerektiren hastalığı olan çocuklar örnekleme alınmadı.

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından 10 Ocak - 20 Nisan 1990 tarihleri arasında karşılıklı görüşülerek elde edildi. Her bir görüşme ortalama 15-20 dakika içinde tamamlandı.

Anket formu toplam 19 sorudan oluşmakta idi. Sorular çocuk ve ailenin demografik özelliklerini ve çocukların hemşireleri nasıl algıladıklarını belirleyen soruları içirmekte idi. Ayrıca çocuğun hemşireyi nasıl algıladığını belirleyen tabii duygu ve düşüncelerini açıklaması amacıyla hemşire resmi çizmesi istendi. Daha sonra gülümseyen, somurtan ve kızgın görünümlü 3 değişik hemşire resmi gösterilerek hemşiresinin hangisine benzediği soruldu.

Elde edilen veriler yüzdelerle hesaplanarak değerlendirilerek sonuçlara yönelik öneriler getirilmiştir.

BULGULAR

Çocukların tanıtıcı özellikleri, çalışma grubunu 7-11 yaşlar arasında 38 kız (%47,50), 42 erkek (%52,50) toplam 80 çocuk oluşturdu. Her iki grupta yoğunluk 9 yaşında idi (Tablo 1).

Tablo 2'de görüldüğü gibi; daha önce hastane deneyimi olan %22,50 (18 çocuk), hastaneye ilk kez yatan %31,25 (25 çocuk), yalnız hastaneye ziyarete gittiğinde hastaneyi tanıyan %18,75 (12 çocuk), ailesinde hemşire bulunan %15 (12 çocuk), ileride hemşire olmayı isteyen %12,50 (10 çocuk olup, tamamı kız çocuklardır)dir. Güray ve Babadağ lise son sınıf öğrencilerinde yaptıkları çalışmalarında meslek olarak hemşireliği ilk sırada tercih etme oranını %1 (3), Pektekin mesleğini sevmeyen hemşire öğrencilerin oranını %35, Tanış kızının hemşire olmasını istemeyen ailelerin oranını %62,42 olarak bulmuştur.

Mesleğin tercih edilememesi ve sevilmemesi nedenlerinin başında toplumun değer yargılarının geldiği bildirilmektedir(12). Böyle düşünen bir toplumun en küçük üyesi olan çocukların farklı düşünmesi tabii ki beklenemez. Ancak çalışmamızda hemşire olmayı isteyen çocukların ailelerinde hemşire bulunması, hemşireliği yakından tanıyanların mesleği tercih edişi meslek açısından olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir.

Tablo 1: Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş (Yıl)	Kız	Erkek	Toplam	%
11	3	4	7	8.75
10	7	4	11	13.75
9	12	14	26	32.50
8	8	13	21	26.25
7	8	7	15	18.75
TOPLAM	38	42	80	100
%	47.50	52.50		

Tablo 2: Çocuklara Ait Bazı Özelliklerin Dağılımı

Özellikler	Kız	Erkek	Toplam	%
Daha önce hastane deneyimi olan	9	9	18	22.50
Hastaneye ilk kez yatan	8	17	25	31.25
Hastaneye ziyarete giden	5	7	12	18.75
Ailesinde hemşire bulunan	5	7	12	15.00
İleride hemşire olmayı isteyen	10	0	10	12.50
Toplam	38	42	80	100

Çalışma grubunu oluşturan çocukların annelerine ait bazı özellikler incelendiğinde (Tablo 3); %48,75'i (39 anne) 18-28 yaşları arasında, %40'ı (32 anne) ilkokul mezunu, %52.50'si (42 anne) ev hanımı, %48.75'inin (39 anne)

aylık geliri 200.000 TL - 300.000 TL arasında %95'inin (76 aile) sosyal güvence-si olduğu, %52.50'sinin (42 aile) 5 - 10 yıl arasında İstanbul'da oturduğu şeklinde yoğunlaşmıştır. Annelerin tamamı yalnız kadınların hemşire olabileceklerini belirtmişlerdi. Ayrıca ileride çocuğunun hemşire olmasını isteyen anne %20 oranında (16 anne) oldukça düşük olup Tanıg'ın çalışma sonucu ile paralellik göstermektedir(12).

Tablo 3: Annelere Ait Bazı Özellikler

Özellikler	Yoğunlaşmanın Bulunduğu Yanıtlar	Sayı	%
Annenin yaşı	18-28	32	48.75
Annenin Eğitim Düzeyi	İlkokul	32	40.00
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	42	52.50
Kimler Hemşire olabilir (Annenin yanıtı)	Kadınlar	80	100
Ailenin aylık geliri	200-300.000 TL.	39	48.75
İstanbul'da oturma süresi	5-10 yıl	42	52.50

Çocukların, "Hastanede hemşire ile ilk kez nerede karşılaştınız?" sorusuna %75'lik (60 çocuk) oranla ilk sırayı ilk uygulama sırasında yanıt alırken ikinci sırayı %17.50 ile (14 çocuk) hasta kabul sırasında almıştır. İlk karşılaşma-nın acil durumlar dışında ağrı verici bir uygulama yerine hasta kabul sırasında profesyonel bir ilişki içinde olması hem hemşirenin istenilen düzeyde algılanması açısından olumlu bir adım olacak hem de çocuğun hemşireye güven duymasına katkıda bulunarak hastaneye uyumunu kolaylaştıracaktır.

Çocukların "Hastanede hemşireler neler yapar?" sorusuna verdikleri yanıtlar ise; çocukların %97.50 gibi tamamına yakını (78 çocuk) ilk sırada, ateş, nabız, TA ölçer, enjeksiyon yapar, ilaç verir, ikinci sırada; %90 (72 çocuk) doktora yardım eder ve onun dediğini yapar, son sırada ise %15 (12 çocuk) gibi oldukça düşük bir oranda yemek yedirir, eğitim yapar, yatak yapar şeklinde yanıt vermiştir.

Hemşireler ile doktorların hastanedeki rollerini karşılaştırmak amacıyla sorulan "Hastanede doktorlar neler yapar?" sorusuna verilen yanıtlar sıklık durumuna göre; %97.50'si (78 çocuk) muayene eder, reçete yazar, %87.50'si

(70 çocuk) ziyaret yapar, %36.30'u (29 çocuk) hasta ve ailesine eğitim yapar, %11.30'u (9 çocuk) ise ameliyat yapar şeklinde idi.

Her iki grup yanıtlara bakıldığında; çocukların doktor ve hemşirelerin rolleri arasındaki farkı ayırt edebildiklerini göstermektedir. Ayrıca sonuçlar; hemşirenin fiziksel bakım ve doktora yardım etme gibi geleneksel rollerinin ön sırada yer aldığını, eğitim, rehberlik, duygusal destek sağlama gibi rollerinin oldukça düşük bir oranda olmasına dikkat çekmektedir. Velioğlu ve Haytural'ın çalışma sonuçları; hemşirelerin hemşirelik faaliyeti olarak önceliği doktor istemini uygulama olarak ifade ettiklerini, hastanın psikososyal gereksinmelerinin karşılanmasına yönelik bazı faaliyetlere daha az önem verdiği şeklindedir. Sonuçlar çalışma sonucumuzla paralellik göstermektedir(4,14). Ancak hemşireler mesleğini hemşirelik tanımına uygun olarak kişi ve aileye yönelik biçimde yerine getirirse çocukta olumlu bir imaj oluşmasına katkıda bulunur. Ayrıca bu tür çalışmalar hemşirelerin neler yapmaları, nasıl olmaları gerektiğini ortaya çıkaracaktır.

"Hastanede hastalara neler yapılır?" sorusuna çocukların %93.75'i (75 çocuk) tedavi, %87.50'si (70 çocuk) muayene, %6.25'i (5 çocuk) ameliyat yapılır şeklinde yanıtlamıştır. Sonuçların çocukların çok iyi bir gözlemci olduğunu, olayları doğru algıladığını göstermektedir.

Çocukların %75'i (60 çocuk) gibi büyük çoğunluğu hastanede boş vakitlerinde arkadaşları ile oynamak, televizyon seyretmek, %22.50'si (18 çocuk) kitap okumak ve resim yapma, ve ağrısı olmayan çocukların %80.63 (71 çocuk) hemen hemen tamamı hemşirelerin kendileri ile ilgilenmelerini, hikaye, masal anlatmalarını, oyun oynamalarını istemiştir. Toplumda sağlıklı erişkinler üzerinde yapılan bir çalışmada hemşirelerin hastaları ile yeterince ilgilenmeli, hastayı dinlemeye zaman ayırmalı ve bu konuda yetenekli olması gerekir diyenlerin oranı %94.70'dir. hem Tanıg'ın hem de bizim çalışma sonucumuz; hemşirelerin artık hastalarına zaman ayırmaya özen göstermeleri, onları dinlemeleri, uygun iletişim tekniklerini kullanarak onların güvenlerini kazanma yoluna gitmelerinin gereğini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Çocuklar "Hastanede yattığın süre içinde seninle kimin ilgilenmesini isterdin?" sorusuna ilk sırada ebeveyn, ikinci sırada doktor, üçüncü sırada hemşire yanıtı vermiştir. Hemşirelerin son sırada tercih edilme-sinde; hemşirelerin çocuklara yeterince zaman ayırmamalarının yanında gözlemlerim hastanede çocuğu ile birlikte kalan annelerin doktoru önemseyen tavırlarının çocuğu etkilemiş olabileceğini düşündürmektedir. Hemşirelik hizmeti sunarken bilgi ve beceri son derece önemlidir. Ancak hemşireler bilgi ve becerinin olumlu duygular ile beslendiğinde hizmetin amacına ulaşılacağını unutmamalıdır.

Çocuklardan hemşire resmi çizmesi istendiğinde ancak %40 (32 çocuk) oranında çocuk resim çizdi ve tümü hemşireyi üniformalı olarak belirtti. Yalnız 8 yaşındaki bir çocuk ağlayan bir hemşire çizdi. Nedeni sorulduğunda doktorun ona kızdığını belirtti.

Çocuklara gösterilen güler yüzlü, kızgın ve somurtkan hemşire resimlerinden; "Hangi resim senin hemşirene benziyor?" sorusuna %70'i (56 çocuk) hemşiresinin güler yüzlü, %17.50'si (14 çocuk) kızgın görünümlü, %12.50'si (10 çocuk) somurtkan görünümlü resmi seçmiştir. Daha önce kısa süreli hastaneye yatan çocukların tamamı somurtkan ve kızgın görünümlü resimleri seçmiştir. Burada önceki kısa süreli hastanede yatma durumunun hemşireyi yeterince tanımamasına neden olabileceğini düşündürmektedir. Toplumda daha önce hastane deneyimi olan kişilerle yapılan bir çalışmada hastanede yatma süresi uzadıkça hemşireyi sempatik ve bilgili bulma oranının arttığı saptanmıştır(11). Bu kadar olumsuz sonuçlara karşın hemşirelerin %70 gibi bir oranda güler yüzlü olarak belirlenmesi meslek adına oldukça sevindirici bir adım olarak yorumlanabilir.

ÖNERİLER

Okul yaş grubu çocuklar özellikle duyularını anlamlı hale getirdikten sonra öğrendiklerinden;

- Hem hemşirenin olumlu algılanması, hem çocuğun güveninin kazanılması hem de çocuğun hastaneye uyumunu kolaylaştırması açısından çocuk ve hemşire arasındaki ilk ilişkinin hasta kabul sırasında profesyonel bir ilişki içinde başlatılması,

- Hemşirelerin hasta ve ailesinin psiko-sosyal gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik faaliyetlerine önem vermesi,

- Çocuğun korku ve endişelerini tabii olarak belirleyeceği resim çizme ve öykü anlatma, oyun oynama yolu ile duygularını dışı vurmasına olanak verilmesi, hemşirelerin bağımsız fonksiyonları konusunda bilgilendirilmesi önerilir.

KAYNAKLAR

1. Başaran, İ.E.: Eğitim Psikolojisi, Pars Matbaası, Ankara, 5.Baskı, (1978).
2. Foster, R.R., Hunsberger, M.M., Anderson, J.J.T.: Family-Centered Nursing Care of Children, W.B. Saunders Co., Philadelphia, (1989).

3. Güray, Ö., Babadağ, K.:İstanbul İl Merkezinde Bulunan Liselerde Son Sınıf Öğrencilerinin Hemşirelik Mesleğine İlişkin Bilgi ve Tutumları, *İ.Ü. İstanbul Tıp Fak. Mecmuası* 3, (1983).
4. Haytural, H.: Hemşirelerin bağımlı-bağımsız işlevlerinden en çok hangilerini yerine getirdiklerinin saptanması, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, (1989).
5. Hymovich, D.P.: How children. Mothers and nurses view primary and team nursing, *American Journal of Nursing*, Nov.(1980).
6. Jersild, A.T.: Çocuk Psikolojisi,Çeviri: G.Günce, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:43, Ankara, (1974).
7. Kavaklı, A.: Çocukluk Yaşlarında Büyüme Gelişme, Hilal Matbaacılık, İstanbul, (1992).
8. Marlow, D.R., Redding, B.A.: Textbook of Pediatric Nursing, W.B. Saunders Company, Philadelphia, Sixth Edition, (198).
9. Morgan, C.T.: Psikolojiye Giriş, Çeviri: H.Arıcı, İ. Savaşır ve arkadaşları, Meteksan Ltd. Şti., Ankara, (1982).
10. Price, B.: What are nurses like?, *Nursing Times*, January 6, 84:1, (1988).
11. Şanlı, .: Hemşirelik Mesleği Hakkında Toplumsal Görüşün Analizi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (1988).
12. Tanıç, Y.: Toplumun Hemşirelik Mesleği Hakkındaki Görüş ve Düşüncelerinin Hemşireler Üzerindeki Etkisi, İ.Ü., Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (1988).
13. Veliöğlu, P.: Hemşirelikte Bilimselleşmeye Doğru, Bozak Matbaası, İstanbul (1985)
14. Veliöğlu, P., Oktay, S., Karanisoglu, H.: Hastalara ve Hemşirelere Göre Hemşirelik Faaliyetinin Önem Derecesi, *Hemşirelik Bülteni*, 6:20, (1986)
15. Whaley, L.F., Wong, D.L.: Effective communication strategies for pediatric practice, *Pediatric Nursing*, Vol:11, Nov., / Dec., (1985).
16. Wood, S.P.: School aged children's perceptions of the causes of illness, *Pediatric Nursing*, 9:2, March / April, (1983).